

چکیده:

با وجود خطاطان توانمند در دوره ی معاصر، عدم مرغوبیت مرکب های موجود در بازار، یکدست نبودن مواد مرکب ها، کشش نامناسب و مات شدن مرکب ها در اندک زمانی پس از خشک شدن (که نشان از نداشتن کیفیت لازم است) موجب می شود که آثار ارزشمند خوشنویسان خیلی زود دچار آسیب هایی مثل ریختگی، تغییر رنگ،... و حتی تخریب تکیه گاه کاغذی شود. از این رو در این پژوهش به بررسی فنی و آسیب شناسی مرکب های خوشنویسی مشکی و قهوه ای معاصر که بیشتر از دیگر مرکب ها در خوشنویسی کاربرد دارد، پرداخته شده است. برای فن شناسی نمونه ها از روش های شیمیایی و فیزیکی استفاده شد. در بررسی شیمیایی از روش های دستگاهی طیف سنجی جذب اتمی، طیف سنجی پراش پرتو X ، طیف سنجی تبدیل فوریه-مادون قرمز و روش کروماتوگرافی استفاده شد. همچنین برای بررسی فیزیکی؛ براقیت، پوشاندگی و کشش نمونه ها از دستگاه "گلاسیومتر"، "رفلکتومتر"، "فوردکاپ" استفاده شد. نتایج بررسی شیمیایی در نمونه های قهوه ای نشان از یک رنگدانه مصنوعی همراه با بست و در نمونه های مشکی نشان از یک رنگدانه ی سیاه (احتمالاً دوده، جز در یک مورد) در جای ماده رنگی همراه با بست بود. نتایج بررسی فیزیکی نشانگر براقیت، پوشاندگی و کشش نامناسب مرکب های مشکی موجود در بازار بود. سپس به بررسی آسیب های نمونه ها پرداخته شد. برای آسیب شناسی نمونه های مورد نظر پیرسازی نور، دما و رطوبت بر روی نمونه ها انجام شد. هر کدام از نمونه ها به دلیل ساختار شیمیایی شان دچار آسیب های متفاوتی از قبیل تغییر رنگ، کپک، ترک، پوسته پوسته شدن، ریزش و ... شد. در ادامه ساخت دو نمونه مرکب مشکی و قهوه ای مطلوب مد نظر قرار گرفته شد؛ و با فرض اینکه حتی مقادیر ناچیزی از یک افزودنی مثل حنا، زعفران، عسل، ... می تواند در کیفیت نهایی مرکب نقش مؤثر ایفا کند، شناسایی و مقایسه ی محتوای رساله های کهن را در برنامه قرار داده؛ با این هدف که داده های فنی مورد نیاز برای آسیب شناسی مرکب های قدیمی یا اطلاعات مورد نیاز برای ساخت مرکب های مرغوب جدید را به شکل مؤثر و یکجا در اختیار قرار دهد. چنان که معلوم شد، مقدار کم یا زیاد هر یک از افزودنی ها تأثیری به غایت فراتر از آنچه در عرف عمومی پنداشته می شود بر کیفیت مرکب تولید شده دارد.

روش یافته اندوزی کتابخانه ای، اینترنتی و میدانی ست و روش پردازش داده ها، توصیفی-تحلیلی ست.

واژه های کلیدی: خوشنویسی، مرکب ایرانی، مرکب قهوه ای، مرکب مشکی، آسیب شناسی، فن شناسی